

En värdefull dansk stambok från 1500-talets slut har också hamnat i Lunds universitetsbibliotek. En anteckning i boken visar att den skänkts dit av latin-professorn A. P. Stobæus: »Sk. av A. P. Stobæus. Se LUB:s räkenskaper 1784 n:o 18.» I angivna källa skriver Stobæus själv att denna »stambok in 8:vo, som jag för flera år tilbakars sjelf fådt til skänks, och i fjor kunnat för-yttra i Köpenhamn för 6 Rdr sp. föräras härmed, såsom en liten raritet til Akademiska bibliotheket». ¹ Frampärmens insida upptar bibliotekssignaturerna »B. N. Msc. 8:o N. 5.» och »Ep. 8:o 1». ² Den förste ägaren av stamboken har på frampärmen själv låtit präglä »C. P. N. 1588», vilket anger namnet Christianus Pauli Noviomagus. Den danske konungen Christian III hade en hovpredikant Poul Noviomagus, ursprungligen av nederländsk härstamning (van Nijmegen). Stamboken har lagts upp och använts av dennes son *Christian Poulsen Noviomagus* (död 1613), som också blev präst. Från år 1608 verkade han som slottspräst på Frederiksborg i Hilleröd och »sogne-præst» i Herlev. ³ Tidigare hade han varit pastor i Åsum och Skepparslöv i Lunds stift omkring år 1602. ⁴ Den unge Noviomagus kom tidigt att studera vid utländska universitet och han fick också understöd till sina studier från högsta ort. Efter konung Frederik II:s död hänvände han sig nämligen i början av november 1588 till änkedrottning Sofie med anhållan om hjälp och hon anbefallde honom hos regeringsrådet med bl. a. följande ord: »Thi bede wi ether och naadigst begere, at j paa Hogstbemelte wor kiere Sons wegne wille bewilge och forordne, at forskreffne Christiano Nouiomago maa become nogen hielp enthen mett penge eller andit, ephter ethers egne goede thycke, til at fremsette och forfolge sin Studering, och lade hannom therudinden nyde thenne wor naadigste Intersession thill thett beste.» ⁵ Besked kom omedelbart: »Aab. Brev om, at Christian Noviomagus, om hvem der skal være god Forhaabning, indtil videre aarlig maa oppebære 50 gl. Dlr. af Rentekammeret til sine Studiers Fremme, da Kong Frederik II i Betragning af hans Faders lange Tjeneste som Hofprædikant hos Christian III havde lovet at yde ham nogen Hjælp, naar han var kommen saa vidt, at han med Frugt kunde besøge udenlandske Universiteter.» ⁶

¹ LUB:s arkiv C 45. Fortsättningen av citatet lyder: »Denna stambok har tilhört en berömlig dansk lärd man af 16:de seculo, wid namn Christianus Pauli Noviomagus, som rest öfwer en stor del af Europa, och innehåller kongel:a, furstelige, printessors, statsministrars och lärda mäns af alla nationer i Europa egenhändigt antecknade minnesspråk: men sjelfwa stammen är Nicolai Reusneri tryckta Emblemata.»

² Avser Bibliotheca nova resp. Bibliotheca epistolarum.

³ S. V. WIBERG, *Personalhistoriske, statistiske og genealogiske Bidrag til en almindelig dansk Præstehistorie*, 1 (Odense 1870), s. 391, och H. F. RORDAM, »Bidrag til Sjælands Stifts Kirke- og Præstehistorie» (*Kirkehistoriske Samlinger*, R. 3: 2, Khvn 1877-80), s. 313-316.

⁴ S. CAWALLIN, *Lunds stifts herdaminne*, 5 (Lund 1858), s. 145. »Han nämnes magister . . .»

⁵ Citerat efter H. F. RORDAM, *a. a.*, s. 314 f.

⁶ *Kancelliets Brevbøger vedrørende Danmarks indre Forhold . . . 1588-1592* (Khvn 1908), s. 108.

Noviomagus begav sig först till Jena år 1589, där han skrevs in vid universitetet¹ och synes ha vistats åtminstone till i februari år 1592. En längre tid under år 1593 befann han sig också i Herborn² men från hösten 1594 återfinns han inskriven vid universitetet i Genève,³ som hade högt teologiskt anseende vid denna tid. Enligt stamboken var han ännu i september år 1596 kvar där. Men bidragen i stamboken kan också berätta om besök i många andra tyska och schweiziska städer.

Christian Noviomagus' stambok utgöres av ett interfolierat exemplar av N. Reusners »Aureolorum emblematum liber» (Argentorati 1587), en av 1500-talets många emblemböcker, som användes som underlag för minnesalbum av detta slag. Sammanlagt innehåller Noviomagus' stambok omkring 265 tillskrifter åren 1588–1596 på bl. a. latin, grekiska, hebreiska, tyska, franska och danska. Av dessa koncentrerar sig hälften till städerna Jena (ca 40 bidrag), Altdorf (10–15), Wittenberg (ca 25), Herborn (ca 25) och Genève (ca 35).

Utöver Noviomagus' förut nämnda längre vistelser i Jena, Herborn och Genève kan man med hjälp av stamboksbladens dateringar visa att han under åren 1590–1596 vistades på bl. a. följande platser: september 1590 i Altdorf, Frankfurt a. M. och Marburg, augusti 1591 i Wittenberg och Halle samt september samma år i Zerbst, Helmstädt och Braunschweig. I februari 1592 var han i Leipzig och i mars åter i Wittenberg men därefter finner vi honom mot slutet av mars i Rostock. Sedan synes han ha vistats i Danmark (Sorö och Köbenhavn) till i augusti. År 1594 kan vi följa hans resa mot Genève via Heidelberg och Basel. Det bör också nämnas att en del av bidragen i stamboken härrör från en vistelse i Köbenhavn innan den första resan anträdades.

Alla dess tillskrifter i Noviomagus' stambok har gjorts av tyska och danska furstar och adelsmän samt av professorer och studenter vid de universitet han besökte. Det svenska inslaget i stamboken utgöres av tillskrifter från två Åbostudenter, bröderna Lars Carpelan d. ä. och Mikael Carpelan, som Noviomagus träffade i Helmstädt resp. Wittenberg. Några norrmän och många danska studenter, framför allt i Wittenberg och Herborn, har också lämnat bidrag i stamboken.

Bland de många skiftande inslagen i denna danska studentstambok förtjänar kanske några att nämnas särskilt. Som den förste i raden av bidragsgivare står sålunda den elvaårige konung Christian IV, som år 1588 skrivit sig i stamboken som »Christianus D. G. electus rex Daniæ, Norvegiæ etc.»

¹ *Die Matrikel der Universität Jena*, 1 (Jena 1944), s. 226. Tillsammans med Paulus Petreius utgav han i Jena år 1590 *Carmina ad Matth. Flegthium, cum ipsi gradus magistrarii in Academia Salana conferretur*.

² C. E. A. SCHOLLER, »Danske, Nordmaend og Holstenere immatrikulerede ved Hojskolen og Paedagogiet i Herborn» (*Personahistorisk Tidsskrift*, 32, 1911), s. 37.

³ *Le livre du recteur de l'Académie de Genève*, 1 (Genève 1959), s. 122.

Året därpå träffade Noviomagus i Jena orientalisten Christoph Hammer, som bidragit med prov på hebreiska, syriska, arabiska, etiopiska, grekiska, latin och tyska. Av de schweiziska teologer den danske studenten hade som lärare eller fick kontakt med och vars namn återfinnes i stamboken kan nämnas den berömde Isaac Casaubonus. Slutligen kan påpekas att stambokens ägare också enligt vittnesbörd på ett stamboksblad år 1592 sammanträffat med den tyske rättslärd och polyhistorn Nicolaus Reusner, utgivare av den emblem-bok som utgör ramen kring denna danska stambok.

Även den stambok som tillhört en *Jonas Latomus* är sammanbunden med ett tryckt 1500-talsverk, som ibland förekommer i sådana här sammanhang. Denna gång har »Centum fabulæ ex antiquis auctoribus delectæ, et a Gabriele Faerno Cremonensi carminibus explicatæ» (Antv. 1585) kommit till användning. En namnteckning på titelbladet visar att stamboken på 1700-talet tillhört ärkebiskop C. F. Mennander och denne har dessutom gjort följande anteckning om dess tidigare ägare: »Har varit mag. Jonæ Latomi stambok, hwilcken rest här i Sverige wid slutet af 16:de seculo, som finnes af åtskilligas här inskrifna namn.» Innan stamboken kom i universitetsbibliotekets ägo har den tillhört det De la Gardieska biblioteket på Löberöd.¹ I den förut nämnda katalogen över denna samling² lämnas följande upplysning: »Ägaren till album har varit magister Jonæ Latome här i Sverige wid slutet af 1600-talet, men sednare tillhört archiebiskop Carl Fredrik Mennander och köpt af mig 1837 på biskop Lundblads auction.» Stamboken hade sålunda förut varit i Skarabiskopen Sven Lundblads ägo.³

Om Jonas Latomus' levnad synes icke flera upplysningar stå att få än att han år 1594 inskrevs vid universitetet i Greifswald såsom »mgr. Jonas Latomus, Westphalus».⁴ Genom stambokens bidrag kan dock hans resor i Danmark och Sverige åtminstone delvis beläggas. Av de 45 tillskrifterna⁵ på svenska, latin, grekiska, hebreiska och runskrift från åren 1597–1602 hör nämligen de flesta samman med resorna åren 1597–1598. Enligt dateringarna skulle de ha företagits på våren dessa år. På den första resan besökte Lato-

¹ Se P. WIESELGREN, *De la Gardiska arkivet*, 10 (Lund 1838), s. 233–235. I detta privatbibliotek fanns enligt Wieselgrens beskrivning (s. 221–236) utom denna stambok ytterligare två: den nedan nämnda som tillhört P. H. Glandius och Gustaf Stråhlenhielms. De tre stamböckerna är förtecknade i »Catalogue öfver manuscripterna uti greffliga De la Gardieska bibliotheket på Löberöd» (LUB: De la Gardie 397), där det också omtalas att de låg förvarade i »Königsmarkska skåpet». Uppgiften om Stråhlenhielms stambok är överstruken i denna förteckning och den finns numera i Uppsala universitetsbibliotek. Under vilka omständigheter den lämnat det De la Gardieska biblioteket är inte känt.

² LUB: De la Gardie 397, s. 236.

³ Dennes boksamling såldes på bokauktion i Skara i november 1837.

⁴ *Ältre Universitäts-Matrikeln*, 2: Universität Greifswald, 1 (Lpz. 1893), s. 355, »mgr. Jonas Latomus, Westphalus».

⁵ De flesta omnämnes hos P. WIESELGREN, *a. a.*